

Činitelji delovne proizvodnosti

(Nadaljevanje)

Križanje teh momentov je temelj tudi sodobnih sprememb v kapitalizmu, ki v bistvu pomenijo rojstvo nove socialistične družbe. V temelju gre proces stihijnsko. Ni ga pa treba podcenjevati.

Cprav se v zavesti buržuja kaže proces v obliki ukrepov za reševanje kapitalizma, pa v bistvu pomeni uveljavljanje nove družbe. Pojavlja se kot nekaj »družbeni razum« v urejanju skupne reprodukcije in osebne potrebnosti v družbi. Ta »družbeni razum« pa predstavlja momente nove družbe, nekaj kar je nasprotno naravi kapitalizma.

Visoka delovna proizvodnost povzroča, da je rojstvo nove družbe neizbežno ali da že v stari družbi nastajajo njegovi elementi. Kaj več o tem bomo govorili v poglavju o državnem kapitalizmu. Za sedaj zadošča, da opozorimo, da je socializem nujen, ker na določeni stopnji razvoja delovne proizvodnosti predstavlja pogoj in najbolj racionalno obliko napredovanja proizvodnje, njene družbene organizacije in zavestnega urejanja.

V socializmu dobiva zakonitost zveze med delovno proizvodnostjo in življenjskim standardom ljudi svoj polni smisel.

Čim bolj napreduje delovna proizvodnost, toliko hitreje lahko

neposredno zvišujemo življenjski standard, večamo osebno potrebnost ljudi in skrajšujemo delovni dan v materialni proizvodnji. Vzporedno s tem pa skupnost čedalje laže hitro razširja svojo proizvodnjo z novo akumulacijo. Ta zveza ima svojo neposredno obliko. Socialistična skupnost uravnava ta ekonomska gibanja v naprej in zavedno, na osnovi družbene lastnine nad sredstvi za proizvodnjo ali materialnega proizvoda. Prav zato pa skupnost ne sme porušiti reda v tej zvezi. Na prvem mestu mora pospeševati vse činitelje delovne proiz-

vodnosti. Se le na osnovi nenehnega porasta delovne proizvodnosti se lahko realno rešujejo druga vprašanja, vstevši tu tudi porast življenjskega standarda ljudi.

Vprašanje delovne proizvodnosti se postavlja v tem polnem pomenu za našo državo. Izvršitev velike spremembe — družbena lastnina nad sredstvi za proizvodnjo in sistem socialističnega samoupravljanja — povzročajo, da je delovna proizvodnost tista osnovna stvar, ki jo moramo reševati na poti k zreli socialistični družbi.

11. Temeljni činitelji delovne proizvodnosti

Delovna proizvodnost je odvisna od niza raznih činiteljev. Nekateri izmed njih izvirajo iz splošnih naravnih življenjskih pogojev ljudi. Drugi izhajajo iz stopnje gospodarskega in kulturnega razvoja vsakega ljudstva. V to drugo vrsto spadajo tudi družbeni odnosi, v katerih ljudje proizvajajo in razdeljujejo materialne dobrine. »Proizvodno silo dela (delovno proizvodnost — L.M.) opredeljujejo razne okolnosti med drugim povprečna stopnja spretnosti delavcev, stopnja razvoja znanosti in njene tehnološke uporabnosti, družbena organizacija proizvodnega procesa, obseg in tvornost sredstev za proizvod-

njo ter naravne okolnosti (Marx »Kapital« I. stran 8).

Zaustavili bi se nekoliko na teh temeljnih činiteljih delovne proizvodnosti.

a) Spretnost delavca

Delavec je zavesten element v proizvodnji. Ne dela samo, temveč tudi ureja svoj proizvodno dejavnost. Je organizator in nosilec smotra. Vedno ostane na čelu, pa naj se še toliko povečajo znanstveno stanje in tehnična delovna orodja.

Pri tem moramo napraviti pripombo. Nam delavec, kakor smo ga sedaj predpostavili, velja samo v najsplošnejšem smislu, in to v dvojnem pogledu.

Prvič, je predstavnik vseh de-

lavcev, ki jih povezuje proizvodni, transportni in razdelitveni proces. Združuje v sebi tudi tiste, ki opravljajo samo posamezne operacije skupnega dela; prav tako tudi tiste, ki so organizatorji in nosilci enotnosti skupnega, kombiniranega dela. Če izhajamo iz današnje razvisti delu, tedaj je ta »delavec« enotnost vseh poedincev, ki delajo ob strojih, tehničnih in ekonomskih voditeljev obratov in podjetij do planskih odločkov in ekonom. institutov.

Drugač, ta delavec ima splošno zgodovinsko veljavo. V dobi razredne družbe je ta »delavec« vsekakor v položaju spodnjega, izkoriščenega razreda. To zgodovinsko dejstvo bomo mi tukaj zamenarili. S tem pa se ne zmanjšuje splošni pomen resnice, kakor smo jo prej razložili. Dialektika zgodovine končno tudi vodi k družbi, v kateri delavec v najpopolnejšem smislu gospoduje svojemu življenju ter zavestno ureja svoj odnos v proizvodnji in v skupni družbeni dejavnosti. Tako je ta splošna resnica o delavcu hkrati tudi resnica o delavcu bodoče komunistične družbe, resnica o »združenem proizvajalcu«. Ugotovitve o delavcu na sploh so hkrati tudi ugotovitve o delavcu konkretne, to je komunistične družbe.

Ta splošna ugotovitev o delavcu kot zavestnemu elementu in nosilcu delovnega procesa ima svoj pomen za predmet, o katerem tukaj govorimo. Iz nje same po naravi stvari izhaja, da je delavec, to je spretnost, s katero opravlja svojo gospodarsko funkcijo, odločilni činitelj delovne proizvodnosti. To velja za vse družbene pogoje. Razumljivo je, da moramo vedno predpostavljati druge prvine proizvodnje kakršne so. V prvi vrsti tehnično orodje, ki nam je na razpolago. Ob tej predpostavki je delovna proizvodnost odločilno odvisna od spretnosti, s katero delavec uporablja dano orodje ali stroje, kako spravlja v sklad delovanje mehaničnih sil in kako se vključuje v splošno organizacijo in disciplino dela.

Spretnost delavca vsebuje dve glavni prvini. Prva je znanje, s katerim razpolaga delavec in ki je nujno za določeno gospodarsko dejavnost. Gre za znanje, teoretično in praktično znanje, ki na koncu pomeni določeno delovno izkustvo, razumevanje narave dela in vseh možnosti, kako ga z najmanjšim potroškom delovne sile opraviti. Druga prvina je delovna disciplina, podrejanje splošnim delovnim pogojem, racionalno izkoriščanje časa in prizadevanje pri delu.

Anketo so izvedli leta 1954 in 1955. V nekaj nad 200 podjetjih so zajeli približno tretjino vseh delavcev, ki so zaposleni v industriji in rudarstvu naše države. Podjetja so tako izbrali, da so bile enako upoštevane vse republike in vse panoge. Rezultati se torej ne bodo zelo razlikovali od točnega povprečja, ki bi ga pa dolgo preračunavali.

Posebno so važni tisti zaključki iz zbranega materiala, ki zadevajo razpon plač, kajti pravilno razdeljene in stopnjevane razlike med plačami posameznikov in kategorij delovnih ljudi so nujen, prvi pogoj in najboljša stimulacija za povečanje delovne produktivnosti.

Eden od bistvenih pogojev za izboljšanje našega plačnega sistema v tem smislu, da vse bolj krepimo stimulativnost za povečanje delovnega učinka, predstavlja ukinitve vsake »uravnalovke«. Nobena družba ne more napredovati, če ne bo stalno razvijala osebnih sposobnosti posameznikov. Pravilen razvoj osebnih sposobnosti pa zahteva občutno razlikovanje pri nagrajevanju različnih delovnih učinkov. Če ne bomo dali za večje ali bolj komplcirano delo večjih nagrad, še dolgo ne bomo imeli uspešne stimulacije za doseg strokovnega znanja in za solidno obvladovanje dela.

V našem gospodarstvu niso plače zadosti diferencirane, kar zavira že tako nezadosti močan porast delovne produktivnosti. Ni dovolj razlik med povprečnimi posameznih panog gospodarstva, premajhni pa so tudi razponi med plačami na posameznih delovnih mestih iste gospodarske panoge in iste tovarne.

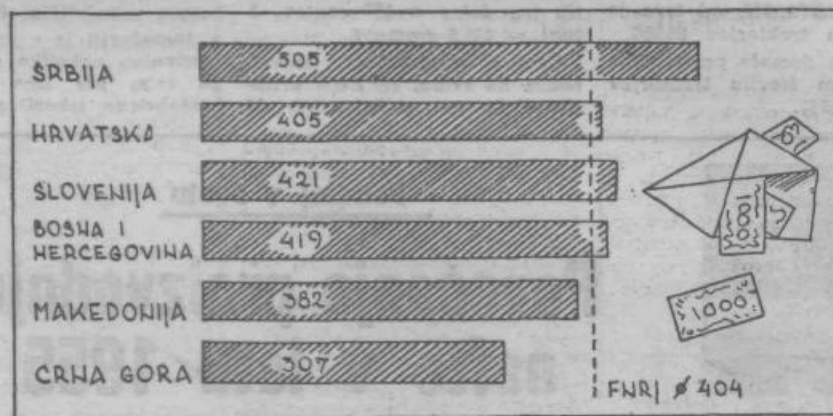
Mesečne tarifne postavke se v anketiranih podjetjih gibljejo v mejah takole:

Anketa Zveznega inštituta za proučevanje delovne produktivnosti

Razponi plač rasejo

Pričujoči članek smo objavili že v zadnji številki. Ker pa je zaradi pomanjkanja prostora izšel zelo okrnjen, prvrhu pa še z nekaterimi večjimi tehničnimi napakami, kar je njegovo vsebino končno povsem izmalilo, ga zaradi njegove važnosti objavljamo ponovno.

Iz druge tabele vidimo, da je z uporabo novih tarifnih pravilnikov od meseca aprila 1955 dalje prišlo do porasta povpreč-

	Leta 1954	Leta 1955
Najmanjša plača v podjetjih	3.700—7.400	5.200—7.488
Najmanjša plača delavcev, ki neposredno proizvajajo	4.000—7.664	5.400—9.360
Največja plača delavcev	7.904—24.028	10.400—24.960
Največja plača v podjetjih	9.600—35.000	13.728—50.128

Povprečne mesečne tarifne postavke v industriji in rudarstvu nudijo naslednjo sliko:

	Leta 1954	Leta 1955
Najmanjša plača v podjetjih	5.830	6.391
Najmanjša plača delavcev, ki neposredno proizvajajo	6.018	6.736
Največja plača delavcev	14.200	16.899
Največja plača v podjetjih	19.226	25.800

nih vrednosti tarifnih postavk v vseh kategorijah delavcev.

Tarifni pravilniki iz leta 1955 so prinesli nekatere pozitivne spremembe v razmerju med najvišjimi in najnižjimi tarifnimi postavkami.

Cprav se je od leta 1954 do leta 1955 razpon med povprečnimi tarifnimi postavkami povečal, vendar analiza tarifnih pravilnikov v posameznih podjetjih kaže, da to ni bilo povsod tako. Razpon med največjo in najmanjšo plačo delavcev, ki neposredno proizvajajo v 37 od okrog 200 podjetij, se ni zvečal

temveč je manjši od razpona v letu 1954. V kovinski industriji je bil v 9 podjetjih od 20 pregledanih ta razpon zmanjšan. Do takega zmanjšanja je prišlo zaradi povečanja plač najnižje plačanih delavcev in zaradi zmanjšanja plač najbolj plačanim delavcem v podjetju. Tako je bila na primer v TAM (tovarna avtomobilov Maribor) najnižja postavka v podjetju povečana za 13,5%, najnižja postavka delavcev za 18%, plača direktorja za 50,5%. Postavka najvišje plačanega delavca pa je bila zmanjšana za 25,6%.

Kaže, da so priporočilo sindikata, naj bi povečanje obračunskega sklada plač v letu 1955 za 3 do 5%, izkoristili za boljše plačanje strokovnega osebja razumeli kot priporočilo za povečanje plač direktorjev in uslužbenkega kadra, kar samo po sebi ne bi bilo napačno, če ne bi hkrati ponekod zmanjšali plače visokokvalificiranih strokovnih delavcev.

Vsekakor pa je treba upoštevati, da se vzporedno z zvišanjem življenjskega standarda delavcev ne večajo samo absolutni dohodki, temveč tudi razponi plač v korist tistih delavcev in uslužbenecv, ki so glavni nosilci povečanja proizvodnje, dviga produktivnosti dela in izboljšanja ekonomskega učinka naše gospodarske dejavnosti.

Noben državljan socialistične Jugoslavije, ki sodeluje in tudi ODLOČA v katerem koli organu družbenega upravljanja.

NAJ NE BO BREZ »NAŠE SKUPNOSTI«, glasila Predsedstva Zveznega odbora SZDL Jugoslavije.